

היום נלמד בעזרת ה'

דף נח

(בעמוד הקודם)

קושיא: וסבר רבי מאיר כל ערוה שבית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה?

והא תניא גר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה: כלומר אמא שלו התגיירה כשהיתה בהריון שלו. בעיקרון, גר נחשב כקטן שנלד מחדש ואין לו ייחוס לאבא ואמא שלו, אבל רבנן גזרו שהוא ימשיך להיות אסור בכל מי שהיה אסור לו כשהיה גוי (כדי שלא יגידו שהם באים מקדושה חמורה לקדושה קלה).

רבי מאיר סובר שלבני נח יש איסור קרבת משפחה רק מהאם ולא מהאב. כאן מכיון שהוא נולד בקדושה, ביחס לאמא שלו יש לו איסור מדאורייתא רק לה עצמה וכן לאחיו ואחיותיו שנולדו אחריו, אבל לאלו שנולדו לפניו לא, אמנם יש לו עליהם איסור מדרבנן. אבל לקרוביו מהאבא אין לו איסור אפילו מדרבנן.

ולכן אם נשא **אחותו מהאם** שנולדה לאימו עוד כשהיתה גויה - יוציא מדרבנן, (כי היא אסורה גם לבן נח והיתה אסורה לו גם כשהיה גוי). אבל נשא **אחותו מהאב** - יקיים, משום שגם אם היה גוי היא היתה מותרת לו.

אחות האב מן האם (דודתו אחות אביו מאימא אחת) - יוציא, משום שהיא אסורה לבני נח כפי שלומדים מהפסוק "על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו" ודורשים מ'אביו' אחות אביו ומ'אמו' אחות אמו. אבל **דודתו אחות האב מן האב** (שיש להם אבא משותף, אך אמא אחרת) - יקיים, כי כאמור אין לבני נח קרבת משפחה מהאבא.

דודתו אחות האם מן האם - יוציא. אבל **דודתו אחות האם מן האב** לדעת רבי מאיר יוציא, כי יש כאן 'צד אם' ויש גזירה שיבוא לומר שלגר אין איסור לקרובותיו מהאם, ויתיר לעצמו את אחותו מהאם וכן את אחות האם מן האם ואחות האב מן האם. אבל לדעת רבנן יקיים, ולא גוזרים.

ומותר **באשת אחיו** לאחר מותו, ואפילו אחיו מאמו, והיינו אחיו שנולד קודם שהתגיירה שהוא באמת אינו אחיו. (כי אין איסור 'אשת אח' לבני נח). ולכן הוא גם מותר **באשת אחי אביו** לאחר פטירת דודו (כי גם אם היה גוי היא היתה מותרת לו), ו'בשאר כל העריות' והיינו **באשת אביו** לאחר מותו (והטעם כנ"ל).

נשא אשה ובתה: קודם שנתגייר, לאחר הגיור כונס אחת ומוציא אחת, כדי שלא יתירו בישראל אשה ובתה (רש"י ביבמות).

לכתחילה לא יכנס: גם את העריות המותרות לו להשאיר כשהתחתן איתם לפני הגיור (כגון אחותו מהאב), לכתחילה לא יתחתן איתם לאחר הגיור.

מתה אשתו מותר בחמותו: דהיינו שנתגיירו הוא ואשתו וחמותו, ולאחר הגיור המשיך לחיות עם אשתו הגיורת, ולאחר מכן מתה אשתו, מותר לו להתחתן עם 'חמותו'. כי באמת היא לא חמותו, וגם לא גזרו עליה משום שכן נח מותר בחמותו.

ויש שונים בכרייתא 'אסור בחמותו' משום שחוששים שמא יבואו להתיר לישראל להתחתן עם חמותו (הגמרא ביבמות).

עד כאן הברייתא.

הקושיא - רבי מאיר סובר שבן נח מותר באשת אביו (ובחמותו לדעה אחת), אך הרי ב"ד של ישראל הורגים יהודי על כך! (וכן קשה להיפך, שבן נח אסור בערוה שב"ד של ישראל לא הורגים עליה כגון אחות אביו).

תירוצ: **אמר רב יהודה לא קשיא וכו':** רבי מאיר היה תלמיד של רבי אליעזר ושל רבי עקיבא. את הברייתא הראשונה (שרק חייבי מיתות נאסרו לגויים ולא חייבי כריתות) אמר רבי מאיר אליבא דרבי אליעזר, ואת הברייתא השניה (שבן נח מותר באשת אביו) אמר רבי מאיר אליבא דרבי עקיבא. כדלהלן.

דתניא על כן יעזב איש: נאמר לאדם הראשון "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". מכאן לומדים את איסור עריות לבן נח. לדעת רבי אליעזר דורשים 'אביו' = דודה שהיא אחות אביו מאותה האם, 'אמו' = דודה שהיא אחות אמו מאותה האם. כלומר נאסרו לו עריות של אחוה (של קרבת משפחה מאותה האם). לדעת רבי עקיבא דורשים 'אביו' = אשת אביו, 'אמו' = אמו ממש. (כלומר עריות דרך אישות נישואין). ומכיון שהם עריות שב"ד של ישראל ממיתין עליהם, לומדים מכאן לכל העריות שב"ד של ישראל ממיתין עליהם (יד רמה).

הברייטא ממשיכה -

'ודבק' = ולא בזכר שאין שם דיבוק כי הנשכב לא נהנה. 'באשתו' = ולא באשת חברו. 'והיו לבשר אחד' = מי שנעשים בשר אחד על ידי שנולד להם ילד משותף, יצאו כלאיים של בהמה וחיה שאינם מולידים.

הגמרא חוזרת לבאר את הברייטא -

אמר רבי אליעזר אומר 'אביו' אחות אביו. קושיא: אימא אביו ממש: שאסור לו להתחתן עם אביו תירוצ: היינו ודבק ולא בזכר קושיא: אימא אשת אביו תירוצ: היינו באשתו ולא באשת חברו: שהרי אמא שלו היא גם אשת איש של אבא שלו, ומצד זה היא כבר אסורה לו. קושיא: אימא לאחר מיתה: שיהא אסור לו להתחתן עם אשת אביו גם לאחר מיתת אביו תירוצ: דומיא דאמו מה אמו דלאו אישות אף אביו דלאו אישות: הדרשה של 'אביו' צריכה להיות דומה לדרשה של 'אמו'. כמו שב'אמו' לומדים ערוה שאינה מצד אישות (כלומר נשואין), כך גם באביו זו ערוה שאינה מצד אישות, ואשת אביו האיסור הוא רק בגלל האישות. ולכן לומדים מכאן אחות אביו שהיא ערוה מצד 'האחורה' (אותה האמא).

'אמו' אחות אמו. קושיא: ואימא אמו ממש תירוצ: היינו באשתו ולא באשת חברו קושיא: ואימא לאחר מיתה תירוצ: דומיא דאביו מה אביו דלאו ממש אף אמו דלאו ממש: הדרשה של אביו ואמו צריכות להיות דומות זו לזו. כמו שהדרשה באביו אינה על אביו ממש, כך הדרשה באמו אינה על אמו ממש אלא על אחות אמו.

רבי עקיבא אומר 'אביו' אשת אביו. קושיא: ואימא אביו ממש תירוצ: היינו ודבק ולא בזכר קושיא: אי הכי אשת אביו נמי היינו באשתו ולא באשת חברו תירוצ: לאחר מיתה: שאשת אביו אסורה לו גם לאחר מיתה.

'אמו' אמו ממש. קושיא: היינו באשתו ולא באשת חברו תירוצ: אמו מאנסתו: דהיינו אביו אנס אשה, והיא אסורה לו.

במאי קא מיפלגי? רבי אליעזר סבר אביו דומיא דאמו ואמו דומיא דאביו לא משכחת לה אלא באחוה: כדי שהם יהיו דומים זה לזה, אנחנו חייבים להעמיד את הפסוקים רק באיסור 'אחורה' דהיינו אחות אביו ואחות אמו. (כי אי אפשר להעמיד את שניהם באביו ואמו ממש, משום שאביו כבר לנמד מ'ודבק' ולא בזכר. ואי אפשר

להעמיד את שניהם באישות דהיינו אשת אביו ואמו ממש, כי לאחר שלמדנו איסור על אשת אביו אין צורך באמו שהרי היא כבר נכללת באשת אביו).

ורבי עקיבא: סובר שמוטב להעמיד את 'אביו' באשת אביו, בגלל שמשמעות הפסוק 'עזוב איש את אביו' מתאימה למשמעות הפסוק של איסור אשת אביו בישראל שנאמר בה **"ערות אביך היא"**, ולא להעמיד באחות אביו כי הפסוק בישראל קורא לאחות אביו **"שאר אביך היא"** (= קרובה של אביך).

ת"ש "ויקה עמרם את יוכבד דודתו" מאי לאו דודתו מן האם: עמרם התחתן עם יוכבד שהיתה אחותו של קהת אביו. ולכאורה היא היתה אחות של קהת מאותה אמה. ואם כן קשה על רבי אליעזר וראייה לרבי עקיבא.

דחייה: לא דודתו מן האב: היא היתה אחות של קהת מאותו האבא אך לא מאותה האמא. ואחות מהאבא מותרת לבני נח כנ"ל.

ת"ש "וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי" מכלל דבת האם אסורה: שרה היתה אחות של אברהם מהאבא. משמע שאם היתה אחותו מהאמא היתה אסורה לו. וקשה על רבי עקיבא וראייה לרבי אליעזר.

דחייה: ותסברא אחותו הואי וכו': וכי אתה סובר שהיא באמת היתה אחותו? הרי היא היתה בת אחיו הרן, ואם כן בכל מקרה היא מותרת לו. אלא אברהם התכוין לומר כך - קראתי לשרה 'אחותי' בגלל שהיא בת של אחי (ובני בנים הרי הם כבנים), ואמנם הוא אחי מהאבא ולא מהאמא.

ת"ש מפני מה לא נשא אדם את בתו וכו': אדם הראשון לא התחתן עם בתו כדי שקין יוכל להתחתן איתה. וזה מה שכתוב בתהילים שבניית העולם התחילה מחסד שעשה אדם הראשון עם קין. מוכח שדוקא לקין התיר הקב"ה את אחותו כדי שיבנה העולם, אבל לשאר בני נח היא אסורה. מוכח כרבי אליעזר וקושיא לרבי עקיבא.

דחייה: כיון דאשתרי אשתרי: אמנם בתחילה אחותו היתה אמורה להיות אסורה לבן נח, אבל לאחר שה' התיר לקין את אחותו היא כבר מותרת לכל בני נח.

*

אמר רב הונא, פוגי גוי מותר בביתו: בין לר"א ובין לר"ע, **ואם תאמר מפני מה לא נשא אדם הראשון את בתו?** **תשובה:** כדי שהיא תישאר פנויה ובכך ישא קין את אחותו משום שנאמר "עולם חסד יבנה" (וכפי שהתבאר לעיל).

ואיכא דאמרי, **כַּחֲצִי גוֹי אֲסוּר בִּבְתּוֹ**: והראיה שאדם הראשון לא נשא את בתו לפי שהיה אסור בה. דחיה: ולא היא, התם היינו טעמא כדי שישא קין את אחותו משום דעולם חסד יבנה.

*

אמר רב חסדא: עבד כנעני של ישראל מותר באימו ובבתו וכל שכן בשאר עריות שאסורות עליו משום קורבה, כיון שהוא יצא מכלל גוי ואין לו שם של 'בן נח', ולכלל ישראל הוא לא בא. נהרחה: גר שהתגייר נחשב כקטן שנולד ומעיקר הדין מותר בקרובותיו, אלא שגזרו חכמים לאסור אותו באותם עריות שגוי אסור בהם, וזאת כדי שלא יאמרו שהגרים 'באים' מקדושה חמורה לקדושה קלה' (כפי שלמדנו לעיל בעמ' א). עבד שמל וטבל לשם עבדות אמנם יש לו את הדין של 'גר שנתגייר כקטן שנולד דמי', אלא שאינו ישראל גמור ולא גזרו עליו חכמים שלא יאמרו שהוא בא מקדושה חמורה לקדושה קלה, ולכן הוא מותר בקרובותיו.

כי אתא רב דימי אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא: בן נח שייחד שפחה לעבדו שתהיה לו כאשה, ובא עליה העבד ואח"כ בא עליה האדון, האדון נהרג עליה.

שאלה: **מאימת?** ממתי היא נחשבת כמיוחדת לעבד שאסור מישהו אחר לבוא עליה?

תשובה: **אמר רב נחמן**: משעה שרגילות בנות העיר לקרוא לה 'ילדתו של פלוני העבד'.

שאלה: **מאימת התרתה?** ממתי היא מותרת למישהו אחר?

תשובה: **אמר רב הונא**: משעה שתפרע את ראשה בשוק, שאף הנשים הנשואות הגויות היו רגילות לא לצאת לשוק כשראשן פרוע.

*

א"ר אלעזר א"ר חנינא, בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה חייב: שנאמר **"וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׁר אֶחָד"**, וכשבא עליה שלא כדרכה אין כאן 'דבק', שכיון שהיא לא נהנית מזה אינה נדבקת עימו.

קושיא: **אמר רבא**: וכי יש מעשה שישראל לא חייב עליו וגוי כן חייב עליו?

אלא אמר רבא: כך לומדים מהפסוק הנ"ל - בן נח שבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור, כיון שהאיסור לבוא על אשת חבירו נלמד מהפסוק "**וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ**" ולא באשת חבירו, וכל מה שאסרה התורה הוא 'בדביקה', ובביאה שלא כדרכה אין 'דביקה' ולכן פטור.

*

א"ר חנינא עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה, שנאמר "**וַיִּפֹּן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אִין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל**", כלומר משה הרג את המצרי בגלל שהכה את ישראל.

וא"ר חנינא הסוטר לועז של ישראל: הסוטר על לחיו של ישראל.

שנאמר "מוֹקֵשׁ אָדָם יָלַע קֶדֶשׁ": הנוקש (= מכה) את ישראל שנקראים 'אדם' כאילו לועה (= סוטר) את הקודש.

שנאמר "ואם לא לקחתי בחזקה", וכתוב "ותהי חטאת הנערים גדולה מאד": פסוקים אלו נאמרו לגבי בניו של עלי הכהן, שהיו לוקחים את בשר הזבחים בחזקה, והיו מרימים את ידם כאילו רוצים להכות את האיש שהביא את הזבח, ומכאן שהמרים יד להכות את חבירו חטאתו גדולה מאוד.

רב הונא אמר תיקצץ ידו, שנאמר "וזרוע רמה תשבר": הרגיל להרים יד על חבירו תישבר ידו.

רב הונא קץ ידא: רב הונא קצץ את ידו של אדם שהיה רגיל להכות את חבירו, והיה מותר לו לקונסו בכך, כפי שלמדנו לעיל (מו.) - בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה כדי לעשות סייג וגדר לדבר.

ר"א אומר אין לו תקנה אלא קבורה, שנאמר "ואיש זרוע לו הארץ": איש שמניף זרוע על חבירו, "לו הארץ" מתוקנת לקבורה, כלומר ראוי להמיתו ולקוברו.

וא"ר אלעזר לא נתנה קרקע אלא לבעלי זרועות: כלומר לא ראוי לקנות קרקע אלא לאנשים חזקים ובעלי זרוע, לפי שהרבה מריבות באות מחמת הקרקע, שבהמות נכנסות לתוכה ומזיקים לה, וגנבים באים וגונבים, וצריך שהוא יהיה חזק לעמוד כנגדם.

אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה: לעסוק בה תמיד בחרישה, בהשקייה, בניכוש ועידור.

ואר"ל, עובד כוכבים ששבת ממלאכתו יום שלם, חייב מיתה, שנאמר "עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְחֵיץ וְחֶרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁכְּתוּ", ואנו דורשים את הפסוק על בני נח שלא ישבתו ממלאכתם יום שלם.

ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן: וכיון שהתורה הזהירה שהם לא ישבתו, לכן אם הם שבתו הם חייבים מיתה.

אמר רבינא אפי' שני בשבת: כלומר אל תחשוב שכל האיסור שלהם הוא רק כשהוא מכוון לשבות, כגון בשבת שהוא יום שביתה לישראל, או ביום ראשון ששובתים בו הנוצרים, אלא נאסרה עליהם כל מנוחה שלא יתבטלו ממלאכה אפילו ביום שאינו יום של שביתה, כגון ביום שני שאין בו שביתה.

קושיא: וליחשבה גבי ז' מצות: א"כ מדוע אנו לא מחשבים את האיסור לשבות כאחד משבע מצוות בני נח?

תירוץ: כי קא חשיב שב ואל תעשה, קום עשה לא קא חשיב: אנו מחשיבים בכלל שבע מצוות בני נח רק מצוות שהם 'לא תעשה', אבל האיסור לשבות הוא ב'קום עשה', דהיינו שעליהם לקום ולעשות מלאכה, ואת מצוות 'קום עשה' אנו לא מחשיבים.

קושיא: והא דינין קום עשה הוא וקא חשיב: דינים הם מצוות עשיית משפט, וזהו 'קום עשה', ומדוע אנו מחשבים זאת בכלל שבע מצוות בני נח?

תירוץ: קום עשה ושב אל תעשה נינהו: דינים הם 'קום עשה' משפט, וגם 'שב ואל תעשה' עוול, שאפילו כשהוא יושב בטל ואינו עושה כלום הוא מצווה לא לעשות עוול, וכיוון שיש בזה 'לא תעשה' לכן זה בכלל שבע מצוות בני נח.